

टंचाईच्या परिस्थितीत करावयाच्या
उपाययोजनांवर जिल्हा योजनेतून
खर्च करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन

नियोजन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: डिएपी-१०१२/प्र.क्र.२९१/का.१४८१ अ

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक: २४ जानेवारी, २०१३

प्रस्तावना:-

राज्यामध्ये टंचाईची परिस्थिती असल्याने संबंधीत प्रशासकीय विभागाकडून जमीन महसूलात सूट देणे, सहकारी कर्जाचे रुपांतरण, वीज बिलात सूट, शिक्षण व परीक्षा फी माफ करणे, शेतीशी निगडित कर्जाच्या वसुलीत स्थगिती, पाटबंधारे प्रकल्पाचे पाणी अग्रहक्काने पिण्यासाठी राखून ठेवणे, विज कनेक्शन खंडीत न करणे, रोजगार हमी योजनेतर्गत रोजगार पुरविणे, पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करणे, चारा छावण्या/डेपो उघडणे अशा प्रकारच्या विविध उपाययोजना करण्यात येत आहेत. सदर परिस्थितीत तातडीने उपाययोजना करण्यासाठी जिल्हाधिकारी यांच्या अधिनस्त आकस्मिकता निधीची तरतूदही करण्यात आलेली आहे. मात्र काही कारणास्तव राज्य शासनाकडील संबंधित प्रशासकीय विभागाकडून तातडीने निधी उपलब्ध होत नसल्यास किंवा योजना राबविण्यासाठी मंजुरी मिळणेबाबत काही अडचणी येत असल्यास, जिल्हा नियोजन समितीच्या अधिनस्त असलेल्या जिल्हा वार्षिक योजनेचा निधी अशा तातडीच्या उपाययोजनांसाठी खर्च करण्यास अनुज्ञेय करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

संबंधित प्रशासकीय विभागाकडून करण्यात येणा-या उपाययोजनांसाठी काही वेळा तातडीने निधी उपलब्ध होत नाही किंवा आवश्यक ती मान्यता त्वरीत मिळत नसल्यास अशा अडचणीच्या परिस्थितीत, जिल्हा नियोजन समितीच्या अधिनस्त असलेल्या सर्वसाधारण जिल्हा योजनेतून खालील तातडीच्या उपाययोजनांवर जिल्हा योजनेतून खर्च करता येईल:-

- १) तात्पुरत्या नळ पाणीपुरवठा योजना.
- २) नविन विंथन विहिरी घेणे.
- ३) बुडक्या घेणे.
- ४) नळपाणीपुरवठा योजनांची विशेष दुरुस्ती.
- ५) विंथन विहिरींची विशेष दुरुस्ती.
- ६) पाणी पुरवठ्यासाठी टँकर्स खरेदी.
- ७) टँकर्स/बैलगाड्या भाड्याने लावणे, टँकर्ससाठी डिझेल पुरविणे यावर होणारा खर्च.

८) विहिरी अधिगृहित करणे.

९) पाणी पुरवठा विहिरी खोल करणे/गाळ काढणे.

१०) तात्पुरती पाणी साठवण व्यवस्था करणे (टाकी बांधणे) किंवा सिंटेक्स टाकी बसविणे.

११) चारा छावण्या/डेपो यावरील खर्च.

२. जिल्हा योजनेतून टंचाईच्या उपरोक्त उपाययोजनांवर खर्च करताना खालील सुचनांचे पालन करण्यात यावे:-

१) उपरोक्त परिच्छेद (१) मधील उपाययोजनांपैकी फक्त तातडीच्या परिस्थितीत व त्या कालावधीसाठी जिल्हा योजनेतून खर्च करावयाचा आहे. नियमित राज्य योजनेतर्गत निधी उपलब्ध असल्यास, जिल्हा योजनेचा निधी खर्च करण्यात येऊ नये.

२) सर्वसाधारण जिल्हा योजनेच्या सन २०१२-१३ व २०१३-१४ च्या मंजूर नियतव्ययाच्या १५% च्या मर्यादेत टंचाईच्या उपाययोजनांवर खर्च करता येईल.

३) सन २०१२-१३ च्या जिल्हा योजनेतर्गत असणारी बचत प्राथम्याने टंचाईच्या कामांसाठी वळती करावी. त्यानंतर केंद्र पुरस्कृत योजना वगळून, अन्य योजनांमध्ये झालेला खर्च व उर्वरीत निधीची आवश्यकता विचारात घेवून, प्रत्येक योजनेवरील तरतुदीत कपात करून, उर्वरीत आवश्यक निधी उपलब्ध करून देण्यात यावा. टंचाईच्या कामांसाठी निधी वळता करताना गाभा/बिगर गाभाक्षेत्र असे बंधन राहणार नाही.

४) सन २०१३-१४ च्या जिल्हा योजनेअंतर्गत टंचाईच्या कामांसाठी शक्यतो मुळ आराखड्यातच तरतुद करण्यात यावी किंवा ते शक्य नसल्यास, केंद्र पुरस्कृत योजना वगळून, अन्य योजनांसाठीची निधीची आवश्यकता विचारात घेवून, प्रत्येक योजनेवरील तरतुदीत कपात करून आवश्यक तो निधी उपलब्ध करून देण्यात यावा.

५) सदरचा खर्च दिनांक २५ जानेवारी, २०१३ ते ३१ जुलै, २०१३ या कालावधीमध्येच करण्यात यावा. तसेच सदरचा खर्च टंचाई घोषित केलेल्या व पिण्याच्या पाण्याचे दुर्भिक्ष असलेल्या भागातच करण्यात यावा.

६) परिच्छेद (१) मधील अनुक्रमांक (४), (५), (७), (८), (९) व (११) या बाबींवरील खर्च हा योजनेत्तर स्वरूपाचा असल्याने, जिल्हा योजनेच्या एकूण नियतव्ययाच्या २.२५% पर्यंतचा खर्च अशा बाबींवर करता येईल. अत्यंत तातडीची बाब लक्षात घेवून, यापेक्षा अधिक निधी याबाबींवर खर्च करण्याची आवश्यकता असल्यास, ही बाब जिल्हा नियोजन समितीच्या निदर्शनास आणून, समितीच्या मान्यतेने एकूण नियतव्ययाच्या ५% पर्यंतचा खर्च "विशेष बाब" म्हणून अशा योजनांवर करता येईल.

७) पाणी पुरवठ्यासाठी टँकर्स/ बेलगाड्या भाड्याने लावणे, टँकर्ससाठी डिझेल पुरविणे, चारा छावण्या/ डेपो सुरू करणे यावरील खर्च नियमित राज्य योजनेतर्गत निधी उपलब्ध होण्यामध्ये निर्माण झालेल्या अडचणीच्या कालावधीतच करता येईल. उर्वरीत कालावधीत सदरचा खर्च नियमित राज्यस्तरीय योजनेतून करणे आवश्यक राहील.

८) टंचाईच्या उपाययोजनांसाठी करावयाच्या कामाच्या गावनिहाय/कामनिहाय आराखड्यास जिल्हा नियोजन समितीची मंजूरी घेणे आवश्यक राहील. परंतु अध्यक्षांच्या पुर्वपरवानगीने तातडीच्या बाबींवरील खर्च "लहान गटाच्या" मान्यतेने

करण्यास शासनाची हरकत राहणार नाही. मात्र लहान गटाने घेतलेल्या निर्णयाची माहिती जिल्हा नियोजन समितीच्या पुढील बैठकीत ठेवून त्यास कार्यान्तर मान्यता देण्यात यावी.

९) परिच्छेद (१) मधील योजनांच्या मंजूरीसाठी राज्यस्तरीय योजनांसाठी जे निकष/नियम लागू आहेत, तेच निकष/नियम जिल्हा निधीतून मंजूर करावयाच्या वरील कामांसाठी लागू राहतील.

१०) जिल्हा योजनेप्रमाणे टंचाईच्या उपाययोजनांसंबंधीच्या कामांना प्रशासकिय मान्यता देण्याचे अधिकार जिल्हाधिकारी यांना राहतील.

३. टंचाईच्या उपाययोजनांवरील करण्यात येणारा खर्च "इतर जिल्हा योजना" या लेखाशिर्षातून भागविण्यात यावा. इतर जिल्हा योजना या लेखाशिर्षाअंतर्गत खर्च करण्यासाठी आवश्यक आलेली "खर्चाची उद्दीष्टे" अर्थसंकल्पीय पुस्तकात उपलब्ध नसल्यास, असा खर्च नाविण्यपूर्ण योजनेच्या लेखाशिर्षातूनही करता येईल. मात्र, नाविण्यपूर्ण योजनेवरील खर्च (४.५%) व टंचाईच्या निवारण्यासाठी करण्यात येणारा खर्च (१५%) हा विहीत मर्यादेतच करण्यात यावा आणि त्यांचा स्वतंत्र हिशोब/लेख ठेवण्यात यावेत. कोणत्याही परिस्थितीत, दोन्ही बाबींवरील खर्च अनुज्ञेय मर्यादेपेक्षा जादा होणार नाही याची खबरदारी घ्यावी.

४. टंचाईच्या उपाययोजनांवर होणारा योजनानिहाय खर्चाचा अहवाल जिल्हाधिकारी यांनी प्रत्येक महिन्याच्या १० तारखेपर्यंत नियोजन विभाग, मदत व पुर्नवसन विभाग आणि पाणीपुरवठा विभाग यांना पाठवावा.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०१३०१२८१५०३०१२३१६ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(के. पी. बक्षी)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत अग्रेषित:-

- १) मा.राज्यपालांचे सचिव,
- २) मा.मुख्यमंत्र्यांचे अपर मुख्य सचिव,
- ३) मा. उपमुख्यमंत्र्यांचे सचिव,
- ४) सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
- ५) मा.मुख्य सचिव,
- ६) सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव
- ७) सदस्य-सचिव, उर्वरीत महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ, नविन प्रशासकीय इमारत,
१८ वा मजला, मुंबई,

- ८) सदस्य-सचिव, मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ, नविन प्रशासकीय इमारत,
जिल्हाधिकारी कार्यालय कॅम्पाऊंड, तळमजला, औरंगाबाद,
- ९) सदस्य-सचिव, विदर्भ वैधानिक विकास मंडळ, बी-२३/१, साऊथ अंबाझरी मार्ग,
अंध विद्यालयाजवळ, नागपूर,
- १०) सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ११) सर्व विभागीय आयुक्त,
- १२) सर्व जिल्हाधिकारी,
- १३) नियोजन विभागातील सर्व सहसचिव/ उपसचिव,
- १४) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,
- १५) संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई,
- १६) सर्व उपायुक्त (नियोजन), विभागीय आयुक्त कार्यालय,
- १७) सर्व जिल्हा नियोजन अधिकारी, जिल्हाधिकारी कार्यालय,
- १८) कक्ष अधिकारी, का.१४८१. नियोजन विभाग
- १९) निवड नस्ती का.१४८१अ